

Draga Gajić*
Magistrica politikologije

Oksfordski priručnik digitalne diplomacije

Corneliju Bjola & Ilan Manor
(Eds.), *The Oxford Handbook
of Digital Diplomacy*, Oxford
University Press, Oxford,
2024, 704 p.

Internet i digitalne tehnologije su prozele i promenile sve sfere života, pa ne iznenađuje činjenica da u poslednjih nekoliko godina sve češće čitamo o digitalnoj diplomaciji, e-diplomaciji, sajber (*cyber*) diplomaciji, onlajn (*online*) diplomaciji i diplomaciji zasnovanoj na društvenim mrežama. Usled (brzog) razvoja digitalne tehnologije, popularnosti društvenih mreža, ali i uticaja pandemije koronavirusa, 'klasičnoj' podeli diplomacije na javnu, ekonomsku i kulturnu, dodaje se i digitalna diplomacija kao ravnopravni element diplomatskog

pejzaža. O značaju i aktuelnosti digitalne diplomacije govori i podatak da je Veće Evropske unije u junu 2023. godine odobrilo Zaključke Veća o digitalnoj diplomaciji Evropske unije.

U poslednjih nekoliko godina objavljeni su značajni naučno-istraživački radovi i knjige na temu digitalne diplomacije, npr. „Digitalna diplomacija: Teorija i praksa“ (*Digital Diplomacy: Theory and Practice*), urednika Korneliju Bjole (*Corneliju Bjola*) i Markusa Holmsa (*Marcus Holmes*), ali nedostajala je knjiga ili priručnik koji će podjednaku pažnju posvetiti teoriji i studijama slučaja, istoriji, tj. prošlosti digitalne diplomacije i njenoj budućnosti, primerima dobre prakse kako sa Globalnog severa tako i sa Globalnog juga, odnosno nedostajala je knjiga koja će tretirati i predstaviti digitalnu diplomaciju sa svim njenim očekivanim ili manje očekivanim licima i naličjima u različitim društveno-političkim i tehnološkim kontekstima. Postojeću prazninu popunio je „Oksfordski priručnik digitalne diplomacije“ (*The Oxford Handbook of Digital Diplomacy*), urednika Korneliju Bjole i Ilana Manora (*Ilan Manor*). Pored urednika Priručnika, doprinos u izradi tekstova dalo je 42 autora i autorki: Dženifer Kasidi (*Jennifer Cassidy*), Lukas Kelo (*Lucas Kello*), Elza Hedling (*Elsa Hedling*), Nikolas J. Kal (*Nicholas J. Cull*) itd.

* dashagajic@gmail.com

Priručnik se sastoji od 704 stranice i objavljen je u januaru 2024. godine u izdanju Oksford Juniversiti Presa (*Oxford University Press*) i u samo par meseci postao je nezaobilazan izvor informacija i znanja kako za akademsku zajednicu tako i za praktičare i praktičarke iz oblasti digitalne diplomatije. „Oksfordski priručnik digitalne diplomatije” se sastoji od 34 teksta podeljena u četiri dela: Koncepti i teorije; Diplomatske prakse; Diplomatske institucije i Diplomatski odnosi.

U delu „Koncepti i teorije” prezentovano je pet tekstova koji bi čitaocima i čitateljkaama trebalo da približe i pojasne fluidni i multidimenzionalni okvir digitalne diplomatije: Uvod: Razumevanje digitalne diplomatije – gramatička pravila i obrasci digitalne disrupcije; Digitalna diplomatija: projekcija i pronalaženje slika i identiteta; Od mikro do makrodigitalnih disrupcija: Nova prizma za istraživanje digitalne diplomatije; Meka moć u digitalnom prostoru; Istraživanje operacija uticaja: plaćenici ‘tamnih umetnosti’ i industrija digitalnog uticaja. U ovom delu Priručnika data je i značajna definicija digitalne diplomatije kojom je naglašeno da se ona odnosi na upotrebu digitalnih tehnologija, kao što su društvene mreže i druge onlajn platforme, uključujući virtuelne komunikacione kanale i metaverzum, od strane ministarstava spoljnih poslova i međunarodnih organizacija, kako bi komunicirali međusobno i sa opštom javnošću, vodili diplomatiju i poboljšali svoje spoljnopolitičke ciljeve. U Priručniku se pominje i hibridizacija diplomatije, odnosno

mešavina diplomatije licem-u-lice i virtuelne diplomatije koja je stupila na snagu usled pandemije koronavirusa i koja se još naziva i „mešana diplomatija” (*blended diplomacy*).

U delu „Diplomatske prakse” autori i autorke ukazuju na paralelu između digitalne diplomatije i javne diplomatije, digitalne i kulturne diplomatije, diplomatskih pregovora, digitalne diplomatije i feminističke spoljne politike, itd. Tekstovi u pomenutom delu su: Diplomatski pregovori u digitalnom kontekstu: ključna pitanja, novi trendovi i proceduralne promene; Digitalna diplomatija i sajber odbrana; Digitalna nuklearna diplomatija; Digitalna feministička spoljna politika; Istorija i digitalna javna diplomatija: Medijska disrupcija i globalni javni onlajn angažman u istorijskoj perspektivi; Digitalna kulturna diplomatija: Od dobavljača sadržaja do kreatora mišljenja; Digitalna propaganda i diplomatija; Etički izazovi u digitalizaciji javne diplomatije; Transformisanje međunarodnog razvoja: Kretanje ka digitalnoj saradnji; Novi trendovi u digitalnoj diplomatiji: uspon TikToka i geopolitika algoritamskog upravljanja. Navedeni tekstovi ukazuju da u svakom trenutku trebamo biti svesni pozitivnih strana i doprinosa digitalne diplomatije, ali i različitih izazova koje nosi sa sobom digitalizacija (javne) diplomatije, u prvom redu sajber nesigurnost.

Deo „Diplomatske institucije” obuhvata tekstove: Digitalna hibridizacija ministarstava spoljnih poslova: slučaj nordijskih i baltičkih zemalja; Digitalne diplomatske kulture; Digitalizacija stalnih

misija pri međunarodnim organizacijama; Digitalna adaptacija međunarodnih birokratija; Virtualni diplomatski samit; Digitalna diplomatija i nevladine i transnacionalne organizacije; Digitalizacija diplomatije: Implikacije za gradove; Digitalno diplomatsko predstavništvo: Uspon tehnoloških ambasadora; Međunarodno pravo, regulativa velike tehnologije i digitalna diplomatska praksa. Treći deo Priručnika je važan jer pozicionira digitalnu diplomatiju u kontekst ministarstava spoljnih poslova, nevladinih organizacija, gradova i time čitaocima i čitateljicama daje širu sliku kako različite institucije shvataju i primenjuju digitalnu diplomatiju. Pretpostavka je da će većini čitalačke publike biti posebno interesantno pročitati o intersekciji tehnologije i diplomatije u smislu uspostavljanja i jačanja uloge tehnoloških ambasadora i ambasadorki ili tehnoloških diplomata i diplomatkinja koji imaju za zadatak da uspostave komunikaciju i saradnju između država koje predstavljaju i tehnološke industrije. Navedena tema je detaljno predstavljena u tekstu En Mari Engtoft Meldgard (*Anne Marie Engtoft Meldgaard*), tehnološke ambasadorke Danske u Silikonskoj dolini u Sjedinjenim Američkim Državama, i Toma Flečera (*Tom Fletcher*), bivšeg ambasadora Velike Britanije i autora knjige „Goli diplomata: Razumevanje moći i politika u digitalno doba” (*The Naked Diplomat: Understanding Power and Politics in the Digital Age*).

Četvrti deo „Diplomatski odnosi” obuhvata devet tekstova: Evropska unija i digitalna diploma-

tija: Projektovanje Globalne Evrope u eri društvenih mreža; Digitalna diplomatija NATO-a; Digitalna diplomatija zemalja Centralne Azije; Diplomacija kineskih vukova ratnika: motivacije, modaliteti i mesta prakse; Različitosti i razvoj u azijsko-pacifičkoj digitalnoj diplomatiji; Digitalna diplomatija u Latinskoj Americi: među ranim usvojiocima i kasnim pridošlicama; Diplomacija u vremenima krize u Savetu za saradnju zemalja Zaliva: Blokada i pandemija; Podela Sever–Jug, digitalna agenda i digitalna diplomatija; Međunarodna geopolitika i digitalne igre u nacionalističkoj agendi velikih sila; Digitalna diplomatija tokom ratova i konflikta. U kontekstu Evropske unije i njenih ambicija u pogledu digitalne diplomatije važan je tekst Rubena Zajotija (Ruben Zaiotti), koji analizira sve izazove sa kojima se suočava ili može suočiti u budućnosti Evropska unija u svom nastojanju da bude relevantna, vidljiva i uspešna u tehnološko-diplomatskim poduhvatima na globalnom nivou. Zajoti poseban fokus stavlja na ključne komponente javne diplomatije EU i na ulogu diplomatskog servisa Evropske unije, odnosno Evropskog eksternog akcionog servisa – EEAS (*European External Action Service – EEAS*), koji ima za cilj da poveća vidljivost Evropske unije, tačnije njene spoljne politike širom sveta.

Pored multidisciplinarnog i interdisciplinarnog pristupa bogatstvo priručnika je i u geografskoj raznolikosti jer su prikazani konkretni primeri iz Evrope, Globalnog juga, Bliskog istoka i Severne Amerike. Značaj Priručnika je i u tome što čita-

lačkoj publici ukazuje, pojašnjava i potvrđuje kroz konkretne primere da smo se već uveliko udaljili od poistovećivanja digitalne diplomatije isključivo sa komunikacijom vlada, razvojnih agencija, ministarstva spoljnih poslova ili ambasada na društvenim mrežama. Digitalna diplomatija je mnogo više od društvenih mreža, tačnije društvene mreže su omogućile diplomatiji da zakorači u digitalni svet, da se razvija i nastavi svoj put ka metaverzumu.

Iako su pojedini segmenti digitalne diplomatije i njena tumačenja, prvenstveno ona u kontekstu sajber sigurnosti ili veštačke inteligencije, još uvek fluidni i u izvesnoj meri neshvaćeni ili osporavani, činjenica je da živimo u dobu u kojem tehnologija i diplomatija koegzistiraju, a na diplomatskim misijama, odnosno ministarstvima spoljnih poslova ši-

rom sveta je da se prilagode digitalnim transformacijama i prenosu diplomatskih praksi iz oflajn u onlajn prostor.

„Oksfordski priručnik digitalne diplomatije” je delo koje u svojoj biblioteci treba imati svako ko se želi baviti digitalnom diplomatijom, bilo sa akademskog ili praktičnog aspekta, jer priručnik nudi detaljan pregled procesa kojima digitalna tehnologija menja lice i naličje diplomatije. Priručnik nas priprema na budućnost u kojoj je intersekcija tehnologije i diplomatije sve vidljivija i prisutnija, u kojoj će se diplomatske misije sve više oslanjati na napredne digitalne alate i veštačku inteligenciju, odnosno na budućnost u kojoj ćemo svedočiti izmenjenim diplomatskim praksama, ali čiju će osnovu uvek činiti komunikacija bez obzira na promene (digitalnih) trendova.